

9. Landis MacKellar, Carla Henry. Independent evaluation of the ILO's Strategy to Extend the Coverage of Social Security / International Labour Office. — Geneva: ILO, 2010. — 85 p.

10. HumanDevelopmentReports 2015. Work for Human Development.— Published for the UNDP United Nations Development Programme. Доповідь про людський розвиток за 2015 рік „Робота з розвитку людських ресурсів” / Програми розвитку ООН. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/2015-report> (Дата звернення 10 лютого 2016р.).

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Law of Ukraine «Bases of legislation of Ukraine are about obligatory state social security», available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80> (Accessed 10 January 2016).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), «Strategy of development of state statistics on a period 2017 to», access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Accessed 20 January 2016).

3. State committee of statistics of Ukraine (2010), «Methodological positions in relation to the stowage of auxiliary (сателітних) accounts of social defence to Ukraine», access mode: http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2010/56/metod.htm (Accessed 10 January 2016).

4. Horna, M.O. (2016), “Statistical Support for the governance of Social Insurance Funds”. Abstract of Ph.D. dissertation, Statistics. The SNEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”, Kyiv, Ukraine.

5. Kolot, A. M. (2010), Sotsial'no-trudova sfera: stan vidnosyn, novi vyklyky, tendentsii rozvytku [The social and labor issues: state relations, new challenges and trends], KNEU, Kyiv, Ukraine.

6. Libanova, E.M. (2014), Lyuds'kyi rozvytok v Ukrayini: istorychnyy vymir transformatsiyi derzhavnoyi sotsial'noyi polityky [Human development in Ukraine: the historical dimension of transformation of social policies], Institute of Demography and Social Studies. National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

7. Mazurenko, O.K., Horna, M.O. (2015) «Methodological approaches to the formation of development strategy in social services system». Ekonomichnyi analiz, no. 19 (1), pp.69—75.

8. Libanova, E.M. (2010), Yakist' informatsiynoho zabezpechennya sotsial'noyi polityky [The quality of information provision of social policy], Dukh i litera, Kyiv, Ukraine.

9. MacKellar, L, Henry, C. (2010). Independent evaluation of the ILO's Strategy to Extend the Coverage of Social Security. International Labour Office, Geneva, Switzerland.

10. United Nations Development (2015), «Human Development Reports 2015. Work for Human Development», available at: <http://hdr.undp.org/en/2015-report> (Accessed 10 February 2016).

Стаття надійшла до редакції 25.03.2016 р.

УДК 331.104.2

Шамілева Л.Л.,

к.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України
shamileva-larisa@yandex.ru

Панькова А.Д.,

провідний економіст
Інститут економіки промисловості НАН України
pankova_anut@mail.ru

Шамилева Л.Л.,

к.э.н., доцент, ведущий научный сотрудник
Институт экономики промышленности НАН Украины
shamileva-larisa@yandex.ru

Панькова А.Д.,

ведущий экономист
Институт экономики промышленности НАН Украины
pankova_anut@mail.ru

Shamileva L.L.,

Ph.D., Associate Professor, Senior Researcher
Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine
shamileva-larisa@yandex.ru

Pankova A.D.,

Senior Economist
Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine
pankova_anut@mail.ru

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ТРУДОВІЙ СФЕРІ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ В ТРУДОВОЙ СФЕРЕ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE LABOR SPHERE AS A FACTOR OF ECONOMIC GROWTH

У статті наведено основні науково-методичні підходи до розробки інтегрального показника рівня соціальної відповідальності в забезпеченні розвитку трудової сфери та представлена їх апробація. На підґрунті економетричних моделей визначено кількісна міра впливу соціальної відповідальності в трудовій сфері, як соціального ресурсу, на можливості економічного зростання та представлено прогностичні сценарії зміни ВВП залежно від зміни рівнів соціальної відповідальності в трудовій сфері.

В статье приведены основные научно-методические подходы к разработке интегрального показателя уровня социальной ответственности в обеспечении развития трудовой сферы и представлена их апробация. На основе эконометрических моделей определена количественная мера воздействия социальной ответственности в трудовой сфере, как социального ресурса, на возможности экономического роста и представлены прогностические сценарии изменения ВВП в зависимости от изменения уровней социальной ответственности в трудовой сфере.

In the article the basic scientific and methodological approaches to the development of integral index of social responsibility in the provision of labor issues and presented their approbation. On the ground of economic models defined quantitative measure of the impact of social responsibility at work, as a social resource, the possibility of growth and the forecast scenarios are changes in GDP depending on changes in levels of social responsibility at work. Analysis of the state social responsibility and the level of provision of labor sphere currently poorly researched. Almost no scientific and methodological approaches to identify and quantitatively measuring the level of social responsibility for the main actors of development and implementation of the system of industrial relations, social identification of the main levers of change in its assessment of the impact achieved a level of social responsibility in the labor sphere to ensure economic development.

The article is to define the social responsibility of providing labor sphere as a social resource and a factor of economic growth. This necessitates the development of scientific and methodological approaches for the quantitative measurement of social responsibility for the main actors of its formation: the state, society and economic activity (business), households (family, individual). Assessment measures the impact of CSR on growth parameters provides the ability to develop future scenarios of economic development based on changes in the level of social responsibility.

The simulation results change depending on the level of GDP scope of work based on social responsibility of proving that social responsibility really stands for today social resource growth of national economy and it is formed in the labor area.

Ключові слова. Соціальна відповідальність, трудова сфера, інтегральний показник, суб'єкти відповідальності, субіндекс, еластичність, соціальний ресурс, прогноз.

Ключевые слова. Социальная ответственность, трудовая сфера, интегральный показатель, субъекты ответственности, субиндекс, эластичность, социальный ресурс, прогноз.

Key words. Social responsibility, labor sphere, integral index, the subjects responsibility, subindex, flexibility, social resource, forecast.

Вступ. Загострення конкуренції, посилення глобалізаційних процесів, становлення нової економіки в глобальних масштабах, зростання соціальних факторів та нематеріальних активів як суттєвих чинників економічного зростання-бумовлює поширення уваги науковців до проблематики соціальної відповідальності.

Концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) сформувалася на початку 50-х р. (Г.Боуен, 1953р.), а її комплексне визначення пов'язано з науковими доробками Л.Престона, Дж.Поста, А.Керол та ін., при цьому саме А.Керол визначив КСВ як багаторівневу піраміду відповідальності. Подальшим розвитком концепцій КСВ виступає модель корпоративної соціальної діяльності (КСД) (С.Вартика, Ф.Кохрен), в якій агреговано в тримірну модель базові принципи соціальної відповідальності, соціальної сприйнятливості та політики в рішенні соціально-економічних проблем. Своєї завершеної форми модель КСД набула з визначенням характеристик спрямовуючих сил за кожним виміром моделі (Д.Вуд, Д.Свансон). На сьогодні сформовано множину концепцій, у яких розкриваються зміст, принципи, структура КСВ, — це базові концепції корпоративної соціальної відповідальності, соціального сприйняття, соціальної діяльності, концепція зацікавлених сторін (стейкхолдерів), корпоративного громадянства, корпоративного устрою та ін. Визначені наукові та концептуально-методологічні положення стали підставою для формування і розробки теорії і практики соціальної відповідальності серед вітчизняних науковців і спеціалістів. Зміст, значення та роль соціальної відповідальності знайшли відображення в роботах А.Колота, О.Грішнєвої, А.Єрмоленко, О.Короткова, О.Плахотного, О.Новікової, Е.Лібанової, Г.Задорожного та ін.

У цих роботах розкривається сутність корпоративної соціальної відповідальності, структурні складові, умови формування та розвитку, піднімається питання відносно необхідності включення соціальної відповідальності в систему соціального управління. На сьогодні сформовано теоретико-методологічні узагальнення відносно консолідованої соціальної відповідальності соціальних партнерів у трудовій сфері, які визнають ступінь тісноти та взаємодії сторін партнерства на двох і трьохсторонній основі з виділенням відповідальності кожного суб'єкта трудових відносин [1].

У той же час аналіз стану і рівня соціальної відповідальності із забезпеченням розвитку трудової сфери на сьогодні слабо досліджений. Практично відсутні науково-методичні підходи до визначення та кількісного виміру рівня соціальної відповідальності за основними суб'єктами її формування та реалізації в системі соціально-трудових відносин, соціальної ідентифікації основних важелів зміни її рівня оцінки впливу досягнутого рівня, соціальної відповідальності в трудовій сфері на забезпечення економічного розвитку. На значення соціальної відповідальності в забезпеченні економічного зростання вказує А.Колот, який визначає її як соціальний ресурс: ... «Соціальна відповідальність суб'єктів у сфері виробництва виступає як окремий соціальний ресурс, що забезпечує зростання ефективності витрат праці, сприяє зниженню ресурсоємності, і, як наслідок, забезпечує зростання економічної ефективності виробництва» [1, с.4].

Відсутність кількісних оцінок виміру досягнутого рівня соціальної відповідальності, його впливу на забезпечення розвитку трудової сфери та економічного розвитку в цілому гальмують визначення характеристик соціально-економічних наслідків впровадження та реалізації принципів соціальної відповідальності в трудовій сфері. Розробка теоретико-методичних засад виміру та аналізу рівня соціальної відповідальності в забезпеченні розвитку трудової сфери обумовлена як необхідністю розробки соціально-економічного механізму управління та мотивації соціальної відповідальності, так і визначенням її місця та значенням в забезпеченні економічного зростання та розвитку.

Постановка завдання. Визначення соціальної відповідальності в забезпеченні розвитку трудової сфери як соціального ресурсу та чинника економічного зростання обумовлює необхідність розробки науково-методичних підходів до кількісного виміру рівня соціальної відповідальності за основними суб'єктами її формування: держава, суспільство, господарська діяльність (бізнес), домогосподарства (сім'я, особа). Оцінка міри впливу рівня соціальної відповідальності на параметри економічного зростання забезпечує можливість розробки майбутніх сценаріїв економічного розвитку залежно від зміни рівня соціальної відповідальності.

Результати дослідження. У розвиток змісту категорії «соціальна відповідальність», яка сформульована О.Ф. Плахотним [2], соціальну відповідальність забезпечення розвитку трудової сфери можна визначити як міра вільного прояву суб'єктами соціально-трудових відносин своїх прав та обов'язків, вибору оптимального варіанту відношення до трудового процесу, виходячи із прогресивних співставних інтересів суспільства.

Соціальну відповідальність у забезпеченні розвитку трудової сфери за визначеним змістом можна розглядати за основними суб'єктами або сферами (підсистемами) відповідальності, в якості яких виступають ті інституційні складові, де створюються відповідні умови для її формування та мобілізації. У першу чергу — це держава, суспільство і відповідні соціальні інститути (органи державної та місцевої влади, суспільні організації), виробнича діяльність (власник, роботодавець, профспілки, трудовий колектив, працівник) і домогосподарства (сім'я, особа).

На рівні держави, суспільства в цілому розвиток трудової сфери визначається рівнем і розвитком трудового та людського потенціалу суспільства, можливістю інноваційності в розвитку робочої сили, забезпеченням зайнятості. На рівні

господарської діяльності розвиток трудової сфери розглядається як розширення можливостей людини в процесі трудової діяльності вибору для забезпечення зайнятості та оплати праці відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня, гідних і безпечних умов праці, можливостей відтворення та розвитку, формування нової якості робочої сили, ефективного використання витрат живої праці, умов для професійного зростання працівника та ін. На рівні домогосподарства, сім'ї або окремого працівника розвиток трудової сфери визначається можливостями розширеного відтворення робочої сили, що пов'язано, в першу чергу, з достатністю матеріальних ресурсів, структурою витрат нарівень, можливості формування та розвитку людського капіталу та ін.

Соціальна відповідальність у забезпеченні розвитку трудової сфери пов'язана з формуванням морально-духовних цінностей і компетентності суб'єктів соціально-трудових відносин, реалізації принципів солідарності та згуртованості, лояльності та систем мотивацій продуктивної праці та ін.

Для кількісного виміру досягнутого рівня соціальної відповідальності в забезпеченні розвитку трудової сфери на етапі формування за кожною підсистемою розроблено систему індикаторів, які в агрегованому вигляді визначають умови, можливості та стан такого розвитку. Кожен із визначених індикаторів оцінюється сукупністю показників з урахуванням їх значення як у забезпеченні розвитку трудової сфери, так і в створенні умов формування соціальної відповідальності. Ця сукупність показників об'єднує статистичні та соціологічні показники, які визначають суб'єктивні оцінки респондентів відносно досягнутого рівня розвитку трудової сфери та соціальної відповідальності (рис.1).

В узагальненому вигляді кількісна оцінка рівня соціальної відповідальності в забезпеченні розвитку трудової сфери розбудовується на підґрунті адитивної багаточинникової моделі, яка включає три субіндекси за сферами відповідальності. Інтегральний показник розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності ($I_{pmc/cv}$) визначається як багатомірна середня:

$$I_{pmc/cv} = \frac{1}{3} \sum_{i=1}^3 I_{pmc/i} , \quad (1)$$

де $I_{pmc/i}$ — субіндекс розвитку трудової сфери за i -тою підсистемою; $i = \overline{1,3}$; $i = 1$ — підсистема «держава, суспільство»; $i = 2$ — підсистема «виробнича діяльність»; $i = 3$ — підсистема «домогосподарства».

Формування системи індикаторів розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності, які б повністю охоплювали весь спектр, у межах якого забезпечуються умови і можливості такого розвитку, а також реалізується досягнутий рівень, потребує врахування її багатогранності та багатовимірності, що обумовлює у деякій мірі їх умовний характер. Складність пов'язана з тісним взаємозв'язком суб'єктів відповідальності, а їх розмежування є необхідним через пошук адресності впливу при розробці соціально-економічного механізму управління розвитком та мотивацією соціальною відповідальністю.

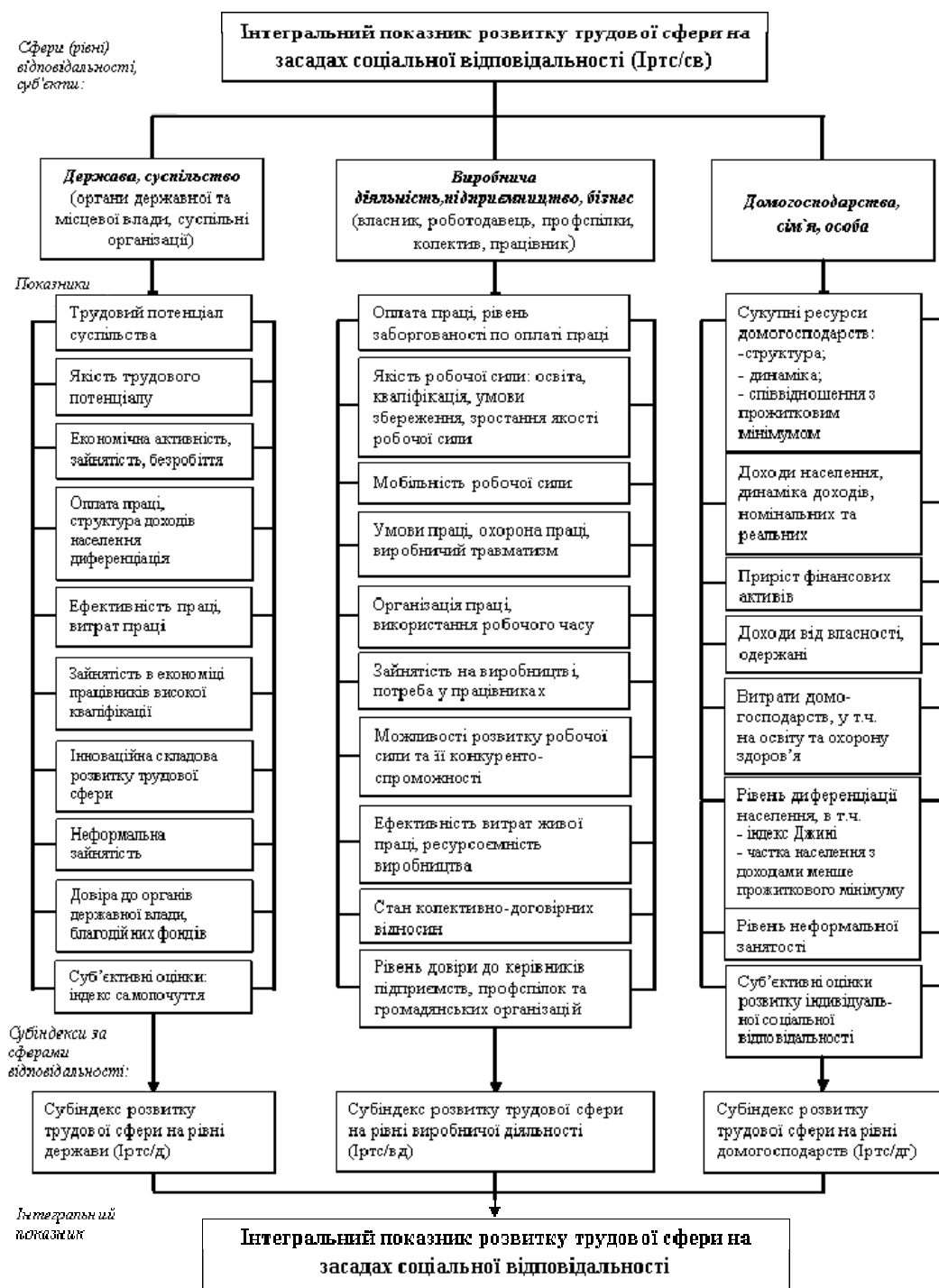

Рис. 1. Ієрархічна модель формування інтегрального показника розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності

Визначені значення $I_{pmc/cв.}$ за 2004—2014рр. мають незначну тенденцію до зростання, — в цілому за десятиліття показник збільшився на 46,0 %, але виходячи з меж його зміни, — а це від 0 до 1, — сформувався на досить низькому рівні, в цілому він змінюється від 0,36 (2004р.) до 0,57 (2014р.). Необхідно також відмітити, що починаючи з 2007 року суттєвих змін у його значенні не відбувалося, що свідчить про відсутність позитивних зрушень в умовах формування соціальної відповідальності в трудовій сфері за останні сім років.

За внутрішньою структурою $I_{pmc/cв.}$ визначено вплив кожної зі сфер відповідальності на зміну рівня інтегрального показника. Наприклад, на початку фінансової кризи, з 2004 по 2008 рр. сфера господарської діяльності (бізнесу) було основним локомотивом формування соціальної відповідальності в трудовій сфері, вона динамічніша, швидко реагує на зовнішні фактори, зокрема, пов'язані з міжнародною фінансовою кризою (2008—2009рр.) та втратами, що обумовлені початком АТО на Донбасі (друга половина 2014р.). У той же час на рівні держави та домогосподарств умови розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності інерційніші, простежується певний «лаг запізнення» для реагування на зовнішні та внутрішні виклики (рис. 2).

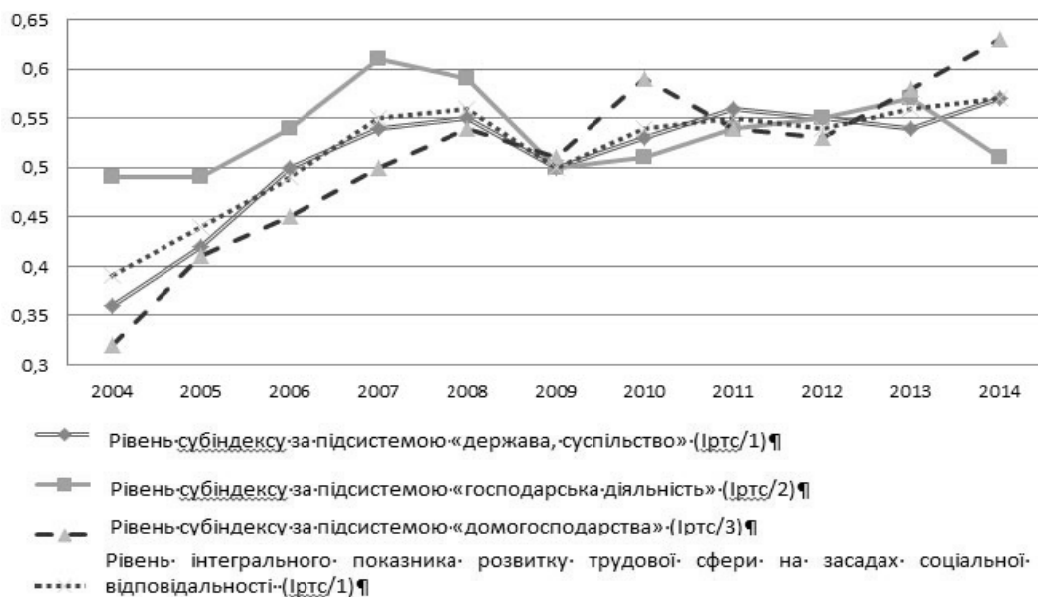

Рис.2. Динаміка зміни субіндексів та інтегрального показника розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності

Внутрішня структура відповідних субіндексів забезпечує можливість ідентифікувати також основні складові в забезпеченні розвитку (чи гальмування) трудової сфери на засадах соціальної відповідальності.

Визначення впливу соціальної відповідальності в трудовій сфері, як соціального ресурсу, на можливості економічного розвитку базується на трьохфакторній економетричній моделі, яка є модифікованим варіантом виробничої функції з включенням, як окремого чинника, інтегрального показника ($I_{pmc/cв.}$):

$$\hat{y}_{K,L,I} = e^{10,278} K^{0,578} L^{-2,525} I_{птс/св.}^{0,876} \quad (2)$$

$$D_{Y,K,L,I} = 0,979; \varepsilon_{відн.} = 0,9\%; F_p = 127,1,$$

деу — валовий внутрішній продукт в фактичних цінах, млрд. грн; K — капітальні інвестиції, млрд грн; L — чисельність штатних працівників, млн осіб.

Параметри моделі (2) при відповідних факторах є частковими коефіцієнтами еластичності. Наприклад, значення параметра при $I_{птс/св.}$ ($\alpha_3 = 0,876$) свідчить, що кожний відсоток збільшення інтегрального показника супроводжується ростом ВВП на 0,876 % за умови, що одночасно впливають на зміну ВВП і капітальні інвестиції (K), і зміна чисельності штатних працівників (L). Модель розрахована на інформаційній базі показників за 2004—2015 рр., тому на її підґрунті можна розробляти прогнозні оцінки ВВП за умови збереження як визначеного взаємозв'язку, так і тенденції зміни самих факторів. Прогнозні оцінки обсягу капітальних інвестицій та чисельності штатних працівників на 2016—2018рр. визначені на підґрунті інтегрованої авторегресійної моделі Бокса-Дженкінса або ARiMA-моделі, а тенденція зміни інтегрального показника найбільш оптимально відповідає гіперболічному тренду. Було розроблено три варіанти прогнозу ВВП, — один пошуковий, який базується на підґрунті визначених тенденцій зміни внутрішніх чинників моделі (2) та два варіанти цільового, — один за умови зростання $I_{птс/св}$ на 2 %, а другий, відповідно, на один коефіцієнтний пункт. При розробці цільових прогнозів ВВП значення обсягів капітальних інвестицій і чисельності штатних працівників залишилися на рівні визначених за першим варіантом прогнозу (табл. 1, рис.3).

Таблиця 1

ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ ВВП ТА ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ ЙОГО ЗМІНИ

Рік	Номінальний ВВП, млрд грн			Капітальні інвестиції, млрдгрн. (<i>K</i>)	Середньорічна чисельність штатних працівників, млн осіб (<i>L</i>)	<i>I</i> _{птс/св}		
	пошуковий прогноз	нормативний (цільовий) прогноз за умови збільшення Іртс/св				пошуковий прогноз	цільовий прогноз за умови збільшення Іртс/св	
		на 2 %	на 1 коефіцієнтний пункт				на 2 %	на 1 коефіцієнтний пункт
2015 (фактичний)	1979,5	—	—	251,2	8,1	0,57	—	—
прогноз								
2016	2421,2	2476,2	2781,1	283,1	8,09	0,585	0,6	0,685
2017	2674,4	2743,5	3087,1	295,5	7,9	0,6	0,612	0,7
2018	2890,0	2946,3	3295,8	309,6	7,84	0,616	0,63	0,716

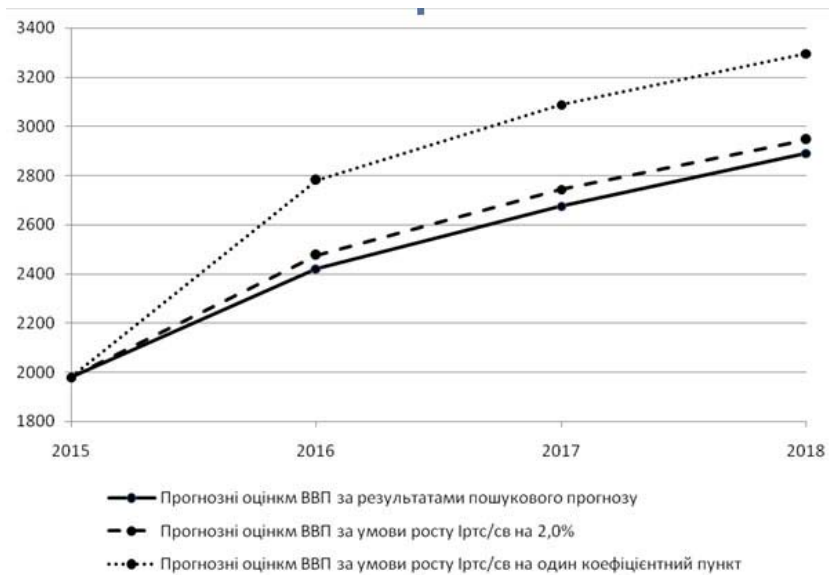

Рис. 3. Прогнозні варіанти зміни обсягів ВВП за сценаріями зростання $I_{ртс/св}$

Такий підхід дає можливість визначити, які резерви економічного зростання склалися лише за умови підвищення рівня розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності. Наприклад, за умови збільшення $I_{ртс/св}$ з 0,585 до 0,6 (за прогнозом на 2016 р.), приріст ВВП може скласти 55,0 млрд грн, а за умови досягнення показника 0,685 можливе зростання ВВП до 2781,1 млрд грн, що більше майже на 14,9 % від прогнозованої оцінки за умови збереження тих тенденцій, що клалися протягом 2004—2015рр. Відхилення прогнозних оцінок обсягів ВВП за наведеними варіантами підтверджує той факт, що дійсно соціальна відповідальність трудовій сфері є суттєвим ресурсом економічного розвитку. Різниця між наведеними варіантами визначає той потенціал економічного росту, який може бути реалізований лише за умови зростання рівня соціальної відповідальності в трудовій сфері.

Висновки. Основні важелі розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності пов'язані за умов забезпечення:

- економічного зростання національної економіки, яка дасть можливість досягти такого рівня матеріального добробуту, якого б було достатньо не лише для відтворення робочої сили працівника, а й для життєзабезпечення непрацездатних членів його сім'ї;
- достатності сукупних ресурсів домогосподарств для збільшення як частки, так і обсягів витрат на розвиток людського капіталу, зокрема збільшення фінансових активів домогосподарств, вкладів і заощаджень, які повинні супроводжуватися зростанням витрат на освіту та охорону здоров'я;
- підвищення якості робочої сили та трудового потенціалу суспільства повинно відбуватися за рахунок інноваційної складової розвитку трудової сфери;
- збільшення рівня матеріального добробуту населення за рахунок підвищення ефективності національної економіки, ефективного використання ресурсів, у тому числі і витрат живої праці, тобто за умови випередження темпів росту продуктивності праці над темпами росту заробітної плати;

— підвищення довіри до керівників держави, державних підприємств, приватного підприємництва, громадських організацій і профспілок за рахунок їх соціальної відповідальності поведінки.

Результати моделювання залежності зміни ВВП від рівня розвитку трудової сфери на засадах соціальної відповідальності підтверджують, що дійсно соціальна відповідальність виступає на сьогодні соціальним ресурсом росту національної економіки і формується вона саме в трудовій сфері.

Література

1. Колот А. Сучасна філософія корпоративної соціальної відповідальності: еволюція поглядів / А.Колот// Україна: аспекти праці. — 2013. — №8. — С.3—17.
2. Плахотный А.Ф. Проблемы социальной ответственности /А.Ф. Плахотный. — Х.: Вища школа, Изд-во при Харьковском университете, 1981. — 190с.
3. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / [А.М.Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук.ред. д-ра екон.наук, проф. А.М.Колота. — К.:КНЕУ, 2012. — 501с.
4. Соціальна відповідальність: навч. посібник/ [А.М.Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук.ред. д-ра екон.наук, проф. А.М.Колота. — К.:КНЕУ, 2015. — 519с.
5. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія / [О.Ф. Новікова, М.С.Дейч, О.В.Панькова та ін.]; НАН України, Ін-т економіки промисловості. — Донецьк, 2013. — 296с.

References

1. Kolot, A.M. (2013). "Modern philosophy of corporate social responsibility: evolution of views", Ukraine: aspects of labor. – no. 8. – S. 3-17.
2. Plakhotny, A.F. (1981). Problemyi sotsialnoy otvetstvennosti [Issues of social responsibility]. Kharkov – 190 p.
3. Kolot, A.M. (2012). Sotsialna vidpovidalnist: teoriya i praktika rozvitku: monografiya [Social Responsibility: Theory and Practice Development: Monograph]. KNEU, Kyiv, Ukraine.
4. Kolot, A.M. (2015), Social'na vidpovidal'nist': navch. posib. [Social responsibility: study guide], KNEU, Kyiv, Ukraine.
5. Novikova, O.F. (2013). Diagnostika stanu ta perspektiv rozvitku sotsialnoyi vidpovidalnosti v Ukrayini (ekspertni otsinki): monografiya [Diagnosis of state and prospects of social responsibility in Ukraine (expert assessment): monograph]. Donetsk, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2016 р.

УДК 005.96 : 159.928.23

Єжель О.В.,

канд.екон. наук, доцент,
начальник відділу координації наукових проектів та програм
oejel@mail.ru

Нілова Е.Е.,

інженер з науково-технічної інформацією відділу координації
наукових проектів та програм,
Установа освіти «Білоруський торгово-економічний університет
споживчої кооперації», м.Гомель, Республіка Білорусь